

Tisková zpráva ze dne 5. 5. 2005

Záznam z mezinárodní konference *Konkurenceschopnost – Inovace – Lidské zdroje, Střední Evropa v globální perspektivě*

O konferenci

Ve dnech 28. a 29. dubna 2005 se v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR konala **mezinárodní konference *Konkurenceschopnost – Inovace – Lidské zdroje, Střední Evropa v globální perspektivě***. Uspořádalo ji Ministerstvo zahraničních věcí ČR ve spolupráci s Národním vzdělávacím fondem, o. p. s., Institutem pro sociální a ekonomické analýzy a ČVUT.

Hlavním tématem konference bylo postavení střední Evropy, Evropské unie a v tomto kontextu i České republiky v globální konkurenceschopnosti. Soustředila se zejména na otázku, zda současné rozdíly v konkurenceschopnosti zemí EU a USA, které vyznívají v neprospěch Evropy, mají hlubší kořeny v institucionálním uspořádání a financování výzkumu a vývoje, v systému tvorby a šíření inovací v dynamice rozvoje lidských zdrojů. Diskuse byly zaměřeny i na téma, zda se tyto rozdíly dále nezvětšují a zda se Evropa nemůže dostat do podobného postavení i ve srovnání s rychle se rozvíjejícími asijskými ekonomikami.

Konference se zúčastnilo asi 120 odborníků včetně zástupců 12 zemí Středoevropské iniciativy, expertů z mezinárodních organizací (např. UNESCO, Evropská investiční banka, Mezinárodní asociace vědeckých parků), ze státních a regionálních orgánů i ze soukromých organizací.

Program konference se skládal z plenárních jednání a celkem 9 workshopů, které byly zaměřeny na tři hlavní témata: na inovace, na rozvoj lidských zdrojů a na spolupráci univerzit se soukromým sektorem.

Úvodní projevy

První plenární jednání konference řídila ředitelka Národního vzdělávacího fondu, o. p. s., Miroslava Kopicová. V úvodu konference přednesli projevy vedoucí ekonomické a komunikační sekce Ministerstva zahraničních věcí Tomáš Husák, **Walter Bartoš (předseda Výboru pro vědu, vzdělávání, kulturu, mládež a tělovýchovu Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR)** a **Martin Jahn (místopředseda vlády ČR)**. Poukázali na Lisabonskou strategii Evropské komise usilující o vyrovnání konkurenceschopnosti Evropy ve srovnání s USA a Asií, nezbytnost reformy vzdělávání v České republice (např. zvýšení podílu vysokých škol v rozvoji celoživotního učení, posílení jejich spolupráce s podniky, lepší péče o mladé talenty a mladé vědce, lepší financování rozvoje lidských zdrojů, výzkumu a inovací) a lepší využívání evropských fondů.

Plenární jednání 28. dubna 2005

Harald Kreid, generální ředitel Středoevropské iniciativy, se zaměřil na **informace o Středoevropské iniciativě (SEI)**. Konference se zabývá problémy, které jsou naléhavé ve všech zemích Středoevropské iniciativy. Poskytne podněty pro nové aktivity, které by stimulovaly rozvoj lidských zdrojů a inovací. Členy SEI je nyní 17 zemí: Albánie, Rakousko, Bělorusko, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Chorvatsko, Česká republika, Maďarsko, Itálie, Makedonie, Moldava, Polsko, Rumunsko, Srbsko a Černá Hora, Slovenská republika, Slovinsko, Ukrajina). Akční plán SEI na období 2004 – 2006 je zaměřen na tři hlavní oblasti: ekonomický rozvoj, rozvoj lidských zdrojů a institucionální rozvoj. Vytvořila například síť vědeckých a technických parků, síť univerzit a program na výměnu zkušeností. V rámci SEI funguje 17 mezinárodních pracovních skupin Česká republika spolu s Běloruskem řídí pracovní skupinu zaměřenou na rozvoj lidských zdrojů a vzdělávání. O SEI viz podrobněji na www.ceinet.org.

Karl Aiginger, ředitel Rakouského ústavu pro ekonomický výzkum (WIFO) referoval o **konkurenceschopnosti Evropy ve srovnání s USA**. Ukazatel HDP na 1 obyvatele je v USA asi o 40 % vyšší než v Evropě a b období 1005 – 2002 se tento rozdíl nezměnil. Produktivita práce na jednoho pracovníka byla v roce 1995 v USA o 20 % vyšší než v Evropě a do roku 2002 se tento rozdíl zvýšil na 30 %. Rozdíl v hodinové produktivitě práce se ve sledovaném období zvýšil z 5 % na 9 %. Míra nezaměstnanosti byla v roce 2002 v USA 5,9 %, v EU 7,6 %. Zdůraznil, že **největší rozdíly mezi USA a Evropou jsou v dynamice investování do budoucího růstu, tj. do vzdělávání, výzkumu a šíření nových technologií (informační technologie a biotechnologie)**. Tyto rozdíly pomáhá podrobněji poznat soubor 16 ukazatelů, které rakouský ústav vyvinul. Zaostávání Evropy za USA zvyšuje ještě skutečnost, že v posledních letech se zvyšují rozdíly v dynamice jednotlivých evropských zemí. Nejúspěšnější jsou tři skandinávské země – Švédsko, Finsko a Dánsko, které vysoce překračují evropské průměry. Hodlá-li Evropa zlepšit svou dosavadní situaci, měla by se ve své politice co nejvíce zaměřovat na podporu nových technologií, výzkumu, vzdělávání, průmyslových zón, spolupráce vysokých škol s podniky, podnikání, regionální politiky apod.

Lubomír Lízal, ředitel CERGE (Centrum ekonomického výzkumu a graduálního vzdělávání) v Praze se ve svém vystoupení zaměřil na **konkurenceschopnost středoevropských a východoevropských zemí**. Porovnal tradiční a současné pojetí konkurenceschopnosti. Současné pojetí do tohoto pojmu zahrnuje například veškeré aspekty výkonu na trhu (ať již na úrovni podniku nebo státu), kvalitu výrobků, schopnost inovovat, schopnost přizpůsobovat se rychle měnícím se podmínkám na trhu, dostupnosti potřebné infrastruktury apod. Většina středoevropských a východoevropských zemí je ve zmíněných ukazatelích podprůměrná. V případě České republiky je varující, že její konkurenceschopnost klesá. Značnou „zásluhu“ na tom mají také zhoršující se výsledky hodnocení vzdělávání jako důležité součásti infrastruktury pro konkurenceschopnost. Pozoruhodné jsou rovněž rozdíly v tvorbě přidané hodnoty mezi podniky se zahraniční účastí a „domácími“ podniky v České republice: v podnicích se zahraniční účastí je o dvě třetiny vyšší. Stejný rozdíl mezi těmito dvěma skupinami podniků je i v produktivitě. Osob ve věku 25 – 64 let, kteří se účastní dalšího vzdělávání, je v České republice méně než polovina oproti průměru zemí OECD. Nezdá se, že by vzdělávací systém byl připraven poskytovat náležité vzdělávání pro budoucí období.

Druhou část plenárního jednání řídil Petr Matějů, vedoucí Ústavu sociálních a ekonomických analýz. V této části vystoupil nejdříve Miroslav Janeček, zástupce předsedy Rady vlády pro výzkum a vývoj. Zabýval se rolí inovací ve společnosti znalostí. Poukázal například na slabou stránku evropských zemí spočívající v málo účinném transferu znalostí. Informoval také o novém akčním plánu inovací a o přípravě národní politiky inovací, která dosud chybí.

Luis Sanz, generální ředitel Mezinárodní asociace vědeckých parků (IASP) se ve svém vystoupení zaměřil na **inovaci a lidské zdroje ve společnosti znalostí**. Zdůraznil změny ve strategii zahraničních podniků, které se projevují posunem od tradičních snah usilujících o náležitou intenzitu práce ke snahám zaměřeným na náležitou intenzitu znalostí pracovníků. Součástí těchto podnikových strategií je orientace nejen na péči o „business“, ale také na péči o pracovníky. Za zmínku stojí také trend vzrůstající spolupráce podniků s regionálními orgány směřující k budování tzv. regionů znalostí. Vyjádřil představu typického pracovníka v období společnosti znalostí. Takový pracovník má být vysoce vzdělaný, mít technické a manažerské dovednosti, dobře znát cizí jazyky, má často cestovat (včetně vzdělávání v zahraničí), mít pochopení pro interkulturální rozdíly, často používat Internet a laptop, být tvořivý a navrhopvat inovace, být podnikavý, hrdý na svou kariéru, účelně trávit volný čas a zajímat se o kulturu a umění. K tomu, aby bylo takových lidí co nejvíce, je potřeba mít dostatek příležitostí k celoživotnímu učení. Příspěvek k tomu mohou i tzv. vědecké a technologické parky, které by měly být nejen místem pro práci a výzkum, ale také pro bydlení a trávení volného času. Měly by se tak stávat jakýmsi animátory pro vytváření prostředí a podmínek pro inovace. O Asociaci vědeckých parků viz podrobněji na www.iasp.ws.

Albert Tuijnman, pracovník útvaru pro lidský kapitál Evropské investiční banky (EIB), tlumočil v úvodu svého vystoupení pozdravy svého nadřízeného Ivana Pilipa účastníkům konference. Informoval zejména o **aktivitách EIB zaměřených na podporu rozvoje lidských zdrojů**, který je součástí lisabonské strategie EU z března 2000. Právě od roku 2000 EIB otevřela i financování projektů týkajících se vzdělávání a rozvoje lidských zdrojů. Dosud však Evropa za USA zaostává. Investice do společnosti znalostí dnes v USA dosahují necelých 7 % HDP, zatímco v Evropě jsou to asi 4 %. Nižší jsou v Evropě rovněž investice do výzkumu a vývoje, do software a do vyššího vzdělávání. EIB jako bankovní instituce poukazuje na to, že investice do vzdělávání mají vyšší návratnost než je průměrná návratnost investic do finančních operací. Na období do roku 2010 si EIB stanovila 5 priorit své politiky, z nichž jedna je implementace

„Iniciativy Inovace 2010“. Do ní spadá podpora tvorby lidského kapitálu, informačních technologií a přístupu k nim, výzkum a vývoj, šíření informačních technologií, vybavování malých a středních podniků informačními technologiemi a podpora podnikatelství. Podporu mohou získat také znevýhodněné regiony. Na tyto účely věnuje EIB téměř 27 miliard Euro. Podrobněji viz na www.eib.org.

Josef Mestenhauer, bývalý profesor University of Minnesota, zaměřil své vystoupení na **transformaci vysokých škol**. Poukázal na výsledky srovnávací studie o vysokých školách vypracované v Číně. Jedním z jejích výsledků byl žebříček 500 nejlepších vysokých škol na světě. Z nich bylo 169 amerických, avšak mezi 50 nejlepšími bylo 35 amerických. Ve srovnání se 169 americkými bylo 42 britských, 43 německých, 35 japonských a 22 kanadských. Z českých byla na 318. místa zařazena jako jediná Univerzita Karlova (maďarské byly v žebříčku 3). Studie souvisela s rozhodnutím čínské vlády reformovat vysoké školství s cílem zařadit 100 čínských vysokých škol mezi 500 nejlepších na světě. To vše potvrzuje, že terciární vzdělávání je důležitou součástí celkové konkurenceschopnosti. Poukázal na typické rysy amerických vysokých škol, mezi něž patří orientace na činnostní učení (learning by doing), experimentování, systémové, kritické a anticipativní myšlení.

Scott Murray, zástupce ředitele Statistického ústavu UNESCO, nazval své vystoupení **Znalosti - klíč k sociálnímu a ekonomickému rozvoji**. Vycházel při něm z výsledků mezinárodních výzkumů znalostí a schopností a jako Kanadčan je ilustroval na situaci v Kanadě. V tamním hospodářství rychle stoupá poptávka po odbornících, resp. kvalifikovaných pracovnících. Průměrná úroveň znalostí/kvalifikací se zvyšuje, u pracovníků s nižší úrovní vzdělání stoupá pravděpodobnost nezaměstnanosti. V řadě výsledků studií a průzkumů, které prezentoval, lze najít i informace o České republice a porovnání její situace s dalšími zeměmi. Znovu se potvrdil nízký podíl dospělých, kteří se u nás účastní vzdělávání a ve srovnání 19 zemí podle toho, jakou podporu dostávají od zaměstnavatele pracovníci na vzdělávání, je Česká republika poslední (na prvních třech místech jsou Chile, Kanada a Norsko). Na základě zjištěných informací a zkušeností doporučil České republice více investovat do vzdělávání a zavést podněty na podporu vzdělávání. Zdůvodnil to mj. tím, že cena za nečinnost v tomto směru je vysoká a bude se zvyšovat.

Workshopy 28. a 29. dubna 2005

Těžiště konference spočívalo ve workshopech. Celkem 9 workshopů bylo uspořádáno do tří skupin podle tří základních témat: inovace, rozvoj lidských zdrojů a transformace vysokých škol. Ke každému tématu tak proběhly tři workshopy.

Ve workshopech k tématu **inovace** přednesli úvodní slovo již zmíněný Luis Sanz, dále Jean-François Balducci (president Evropské sítě podnikatelských a inovačních center) a Karin Platzer (ředitelka inovačního centra ve Vídeňském Novém Městě). Jejich vystoupení a poté diskuse ve workshopech se zaměřila nejprve na **internacionalizaci inovací**. Ta se projevuje v několika směrech: komercializací na nadnárodní úrovni, partnerstvím v mezinárodních projektech, nadnárodními point Ventura, nadnárodním kapitálem a internacionalizací v oblasti pracovních sil. Dále se diskutovalo o **spolupráci mezi vědeckými parky, inovačními středisky a vysokými školami**. Evropská síť podnikatelských a inovačních center dnes sdružuje 165 těchto středisek, začleňuje každoročně 2 200 malých a středních podniků a vytváří 10 000 pracovních míst. Střediska zpravidla podporují místní orgány, komory a vysoké školy. Mezinárodní asociace vědeckých parků zase má 179 členů ze 64 zemí a spolupracuje s více než 50 000 firem. F. Balducci uvedl příklad z Francie, v němž vznikla síť 90 regionálních středisek FTEI (France Technopoles Enterprises Innovation), která se zaměřuje na podporu partnerství, investiční politiky podniků a podporu inovací, a to prostřednictvím konkrétních projektů. Činnost těchto středisek byla významně podpořena zákonem o inovacích, který ve Francii vstoupil v platnost v roce 1999. Umožňuje například výzkumným pracovníkům zakládat podniky založené na výsledcích výzkumu, působit jako konzultanti pro jiné organizace atd. Na základě vládní iniciativy byly od roku 1999 ve Francii zakládány francouzské akademické inkubátory podporované výzkumnými institucemi, vysokými školami a místními orgány. Třetím hlavním tématem workshopů této skupiny bylo **financování inovací**. Základ k tomuto tématu poskytl příklad rakouských inovačních center (RIZ). Podrobněji viz www.rtz.at.

Druhá skupina workshopů se zabývala **rozvojem lidských zdrojů**. Na jednotlivých workshopech se k tomuto tématu diskutovalo nejprve z hlediska **národního**, pak z hlediska **regionálního** a posléze z hlediska **sociálních partnerů**. Základem první diskuse bylo vystoupení Thomase Mayra, ředitele Ústavu pro výzkum kvalifikací a vzdělávání

rakouského hospodářství (IBW). Popsal rakouský systém počátečního i odborného vzdělávání, který se v případě počátečního odborného vzdělávání shoduje s českým ve vysokém zájmu mladých lidí o vzdělávání v odborných školách: Česká republika a Rakousko jsou v Evropě na prvních místech v podílu mladých lidí vzdělaných v odborných školách. Naopak se liší od českého tzv. duálním systémem, v němž výuku odborné teorie zajišťují (a také financují) školy a výuku odborné praxe podniky. V Rakousku je výrazně více rozvinutý systém dalšího odborného vzdělávání, a to zajisté také **díky pobídkám, které v Rakousku existují**. Na straně nabídky např. regiony a obce podporují neziskové vzdělávací organizace. Na straně poptávky existují pobídky prostřednictvím daňového systému (podniky si mohou odečítat určité procento nákladů na vzdělávání svých zaměstnanců). Většina spolkových zemí a také Komora práce poskytují vzdělávací poukázky zájemcům, kteří si za ně mohou „koupit“ vzdělávání. Největší část nákladů na další odborné vzdělávání hradí zaměstnavatelé. Podrobněji viz www.ibw.at. Paolo Federighi z Regionálního centra řízení znalostí regionu Toskánsko informoval o způsobech podpory rozvoje lidských zdrojů na regionální úrovni. Zdůraznil, že regionální orgány musí mít pro podporu rozvoje lidských zdrojů náležitou legislativní kompetence, finanční prostředky a instituce. To se v případě Toskánska podařilo v posledních letech vytvořit. Dřívějších 17 regionálních zákonů upravujících vzdělávání a rozvoj lidských zdrojů nahradili jedním, vytvořili si potřebné finanční prostředky a orgány. Financování vzdělávání v regionu je založeno na projektech, poskytovatelé vzdělávání musí být regionálním orgánem akreditováni. Podařilo se vybudovat síť a infrastrukturu pro distanční vzdělávání. Regionální orgány poskytují poukázky na vzdělávání, na podnikání a poukázky pro mladé výzkumníky. Region implementuje program Reknoma (Regional knowledge management). V jeho rámci si stanovil tři obory, na jejichž podporu se zaměřuje (textil, motocykly, námořnictví). Po obsahové i finanční stránce spolupracuje s obcemi, podniky, komorami, bankami. Mikko Martikainen z Finského Svazu průmyslu uvedl příklady činnosti tohoto **sdržení zaměstnavatelů**. Považuje vzdělávání a rozvoj lidských zdrojů za jeden z hlavních směrů své činnosti. Spolupracuje se vzdělávacími a dalšími orgány. Soustavně se zabývá prognózováním vzdělávacích potřeb, takže poskytuje školám a školským orgánům informace o tom, kolik jakých absolventů budou finšští zaměstnavatelé v určitých obdobích potřebovat. Podrobněji viz na www.ek.fi.

Třetí skupina workshopů se týkala vysokých škol. Hans Vossensteyn z Centra studia vysokého školství University v Twente, se zabýval **novými trendy ve financování vysokých škol**. To zahrnuje tři hlavní oblasti: financování výuky, financování výzkumu a financování studentů. Financování musí být vícezdrojové (z veřejných i soukromých zdrojů), kvalitní terciární vzdělávání nelze celé ponechat financovat jen ze zdrojů od daňových poplatníků a ve financování studentů musí existovat příspěvky a podpory. Poukázal na trend spočívající v posunu od centrálního plánování k decentralizovanému rozhodování a popsal čtyři hlavní typy systému financování: rozpočtového, programového, studentského a poptávkového. Podrobněji viz www.utwente.nl/cheps. Oili-Helena Ylijoki z katedry sociologie a sociální pedagogiky Univerzity v Tampere podnítila diskusi ve workshopu svým příspěvkem o **podnikajících vysokých školách**. Účastníky zaujala také používáním pojmu „univerzitní kapitalismus“, který vyjadřuje úsilí zaměřené na získání externích finančních prostředků pro všechny součásti práce vysoké školy, a to na různých úrovních: vysoká škola jako celek, fakulty, katedry, výzkumné týmy, jednotlivci – učitelé i studenti. Období od roku 1990 ve finské politice podpory vědy charakterizovala jako období inovační politiky. Současné trendy ve financování vysokoškolského výzkumu charakterizovala externím financováním, interdisciplinárním výzkumem, prací na časově omezených projektech, internacionalizací výzkumu, skupinovou prací, spoluprací vysokých škol s podniky a komercializací výsledků výzkumu. Scott Swail, prezident Ústavu vzdělávací politiky USA a Kanady, se zabýval **expanzí příležitostí a rovného přístupu k terciárnímu vzdělávání**. Rovný přístup k terciárnímu vzdělávání považuje za mýtus, jehož se nikdy nedá dosáhnout, lze však usilovat o jeho různé chápání. Přístup ovlivňuje například příprava k akademickému vzdělávání, rozdíly ve volbě typu terciární vzdělávací instituce a potenciál úspěchu. Diskutovala se rovněž otázka přístupu k terciárnímu vzdělávání versus jeho kvalita. Podrobněji viz www.educationalpolicy.org.

Závěry z workshopů, panelová diskuse, závěry z konference – 29. 4. 2005

Závěry z jednotlivých workshopů přednesli výše zmínění referující. Poté následovala panelová diskuse, kterou řídil Pavel Komárek, ředitel Technologického a inovačního centra ČVUT. Konferenci uzavřela ředitelka Národního vzdělávacího fondu, o. p. s., Miroslava Kopicová.

Závěry z konference:

1. Experti z mezinárodních organizací, vládních i regionálních orgánů, soukromého sektoru, univerzit a dalších pracovišť z 18 evropských i dalších zemí znovu potvrdili, že rozvoj lidských zdrojů a inovace jsou stěžejním faktorem konkurenceschopnosti, hospodářského a sociálního růstu i v podmínkách střední Evropy.
2. V rozvoji lidských zdrojů a inovacích většina střeoevropských zemí včetně České republiky ve srovnání s dalšími zeměmi zaostává. Proto by jim měly vládní orgány, orgány sociálních partnerů i soukromé organizace věnovat výrazně větší pozornost než dosud. Státní orgány by k tomu měly přispět zejména vhodnou legislativou.
3. Na konferenci byla prezentována řada konkrétních příkladů, jak lze rozvoj lidských zdrojů a zavádění inovací podporovat a stimulovat. Tyto příklady a zkušenosti mohou příslušné české orgány již nyní využívat.
4. Jednou z hlavních cest k získání potřebných finančních a dalších prostředků pro rozvoj lidských zdrojů a inovací je partnerství, tj. sdružování prostředků z více zdrojů (státních, regionálních, soukromých).

Zpracoval: ing. Jaromír Coufalík